

Fortidsminneforeningen og Stiftelsen UNIs nasjonale vernepris 2023

Hederlig omtale til

SAUDA SOGELAG

Hederlig omtale går til Sauda sogelag for sitt langvarige og omfattende arbeid for å sikre bevaring av Åbøbyen i Sauda.

Sauda i Ryfylke er mest kjent for sin industrihistorie. På 1800-tallet var det gruvedrift, og tidlig på 1900-tallet ble det anlagt smelteverk som dro nytte av vannkraft produsert fra de nærliggende fjellene. Smelteverket ble grunnlagt i 1913 av et amerikansk industrikonsern, og er fremdeles i drift i dag. Smelteverket var årsaken til at *Åbøbyen* ble anlagt på 1920-tallet, som boligområde for de som arbeidet ved verket - både fabrikkarbeidere og funksjonærer.

Sauda sogelag ble stiftet i 1979 og er et aktivt lokalhistorisk lag som arbeider med å fremme interesse og forståelse for kulturminner og kulturverdier i Sauda. På 1980-tallet la smelteverket ut boligene i Åbøbyen for salg, og Sauda sogelag engasjerte seg da for å sikre vern av den unike arkitekturen. I samarbeid med kommunen og Ryfylkemuseet, men takket være sogelagets innsats, ble det opprettet en bruks og verneplan for området.

Sogelaget har også engasjert seg i enkeltsaker på forskjellig vis for vern av bygninger og miljøer i Sauda gjennom å bidra med dugnadstimer, skrive uttalelser, formidling, arrangementer, og oppfølging av gjeldende planer og retningslinjer i de kulturhistoriske verdifulle områdene. Eksempelvis arbeidet for vern av Folkets hus, Fløgstad skole, kraftstasjonen Sauda III, og Sneath's park. Et siste eksempel er samarbeidet med Ryfylkemuseet om arbeidet for vern, tilbakeføring, og utvikling av Industrierbeidermuseet i et typisk bolighus i Åbøbyen fra 1920-tallet med to leiligheter som viser bostandarden til industrierbeiderne ved fabrikken på 20-tallet og 60-tallet. Sogelaget har også stått for å lage en vandreløype med skilt i Åbøbyen som formidler områdets historie.

Sauda sogelag drives av frivillige ildsjeler og får en velfortjent hederlig omtale i årets prisutdeling for sitt arbeid med å bevare og formidle Saudas kulturhistorie i over 40 år, og spesielt for sitt arbeid med Åbøbyen.

Hederlig omtale består av diplom og kr 25 000.

Fortidsminneforeningens jury har bestått av:

Grete Holmboe, Ryfylke lokallag, Rogaland avdeling

Ole Jakob Holt, Romerike lokallag, Oslo og Akershus avdeling

Samuel Billaud Feragen, Trondheim lokallag, Den Trønderske avdeling